

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ Х МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ
ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ім. Г. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ» ім. І. СІКОРСЬКОГО

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ X МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ «ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ
ТЕХНОЛОГІЇ»**

**REPORTS OF THE X INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE "A PERSON, A SOCIETY, COMMUNICATIVE
TECHNOLOGIES"**

м. Харків, 27–28 жовтня 2022 р.

Харків
2022

УДК 740+656+338

ББК 87

Л 93

Головні редактори:

Панченко С.В. – доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, ректор Українського державного університету залізничного транспорту

Андрущенко В.П. – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Редакційна колегія:

Абашик В.О. – д-р філос. наук, професор

Бакланов О. М. – д-р хім. наук, професор

Близнюк Л. М. – канд. філол. наук, доцент

Ватуля Г. Л. – д-р техн. наук, професор

Даніл'ян В. О. – канд. філос. наук, доцент

Дудін О.А. – канд. техн. наук, доцент

Змій С.О. – канд. техн. наук, доцент

Каграманян А.О. – канд. техн. наук, доцент

Кравець А. М. – канд. техн. наук, доцент

Колеснік К. Е. – канд. іст. наук, доцент, академік ТАУ

Куценко М. Ю. – канд. техн. наук, доцент

Новіков Б. В. – д-р філос. наук, професор

Павлов В. І. – канд. філос. наук, доцент

Панченко В. В. – канд. техн. наук, доцент

Соломніков І.В. – канд. екон.наук, ст. викладач

Толстов І. В. – канд. філос. наук, доцент

Устенко О. В. – д-р техн. наук, професор, академік ТАУ

Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету залізничного транспорту (протокол № 6 від 30.11.2022 р.)

Людина, суспільство, комунікативні технології: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. 27-28 жовтня 2022р. Відп.за випуск Н.В.Алексєєнко. — Харків : Мачулін, 2022. — 284 с..

ISBN 978-617-8195-30-4

УДК 740+656+338

Матеріали подано в авторській редакції

ISBN 978-617-8195-30-4

© Авторський колектив, 2022

© Мачулін, худ. оформлення, 2022

Здається, що цей перехід лежить у царині духовного життя суб'єкту, й саме тому цей перехід від не мислення до мислення зазвичай уподібнюють пробудженню від сну. Це пробудження, у свою чергу, пов'язують з певним зовнішнім пробудженням, що спонукає людину вийти з зони комфорту – як я вже й казав вище – здивування, радість, сум, туга, біль, задоволення, будь-яка «межова ситуація» (К. Ясперс) чи радикальна зміна життєвих обставин. Так, наприклад, Діогену з Синопи будівельники вчасно не завершили будівництво дому. Також можна згадати відомий анекдот про Сократа та його відповідь на питання одного юнака, котрий запитував чи варто йому одружуватися: «якщо дружина буде добра, то будеш щасливий, а як ні, то станеш філософом...». Втім, існує і інший варіант цього анекдоту, у якому Сократ відповідає: «...у будь-якому випадку ти пошкодуєш...» – вірогідно, це не стільки стосується конкретної справи, скільки самого факту прийнятого рішення, оскільки філософія – це мислення, а мислення – це завжди тривання, перебування на межі, це процес усвідомлення необхідності прийняти рішення та пошук найоптимальнішого рішення, а щойно рішення прийняте, філософія ніби втрачає свій предмет, перетворюється на щось інше – здоровий глузд, релігію, науку, суспільне конструювання, політику, педагогіку, справи у чеснотах, тощо.

ШАПОВАЛ В.М., *д.філос.н., професор*

Харківський національний університет внутрішніх справ

м. Харків, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПОХОДЖЕННЯ І СУТНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ СВІДОМОСТІ

Серед філософських проблем, що продовжують залишатись у центрі уваги сучасних дослідників, залишається давня, але виключно важлива

проблема походження і сутності людської свідомості. Здавалося б, за дві з половиною тисячі років, скільки існує філософія, можна було б отримати переконливі відповіді на питання про природу свідомості. Однак, дослідження цієї проблеми, відкриваються нові її горизонти, а цілісної теорії свідомості, яка задовольняла всім вимогам науки, отримати не вдається.

Осмислення феномена свідомості пов'язано зі значними труднощами. Як з'ясувалося, науково дослідити можна лише окремі елементи свідомості, що стосується його повної, синтетичної картини, то побудова її стикається з серйозними перешкодами. Тим часом, філософи протягом усієї історії філософи не залишають спроби розкрити природу свідомості, усвідомити її зміст, сформулювати більш менш обґрунтовані концепції.

Перша група концепцій – це концепції, у яких відбувається ототожнення свідомості зі знанням. З цим важко сперечатись, дійсно, знання є необхідною умовою свідомості, але умовою далеко не достатньою.

Ряд філософів, перш за все ті, хто поділяє позиції феноменології чи близьких до неї концепцій (Ф. Brentano, Е. Гуссерль, Ж.-П. Сартр та ін.) в якості головної ознаки свідомості виділяють не знання, а інтенціональність: спрямованість на певний об'єкт[див.: 1;3; 7]. Проте, у феноменології насправді ототожнюється психіка і свідомість, суб'єкт тлумачиться як абсолютно прозорий для самого себе. Факти неповної очевидності Я самому собі можуть знайти пояснення у разі, якщо ми зводимо свідомість до інтенціональності. Але інтенціональність не вичерпує зміст свідомості.

Свідомість іноді ототожнюють із увагою. Цю позицію поділяє низка філософів і психологів, які намагаються тлумачити свідомість як певний фільтр на шляху інформації, що надходить до нас із зовнішнього світу.

Однак багато явищ психічного життя не піддається поясненню з такої точки зору.

Досить представницькою вважається позиція, де свідомість тлумачиться як самосвідомість, самозвіт Я у власних діях. Тут вважається, що суб'єкт усвідомлює як інтенціональний не тільки предмет, а й сам акт інтенції і як її джерело.

Особливий інтерес представляє висунута у межах вивчення природи свідомості концепція Деніела Деннета [див.: 2]. Свідомість, в його розумінні, – це не поле й не фільтр, а особлива діяльність психіки, пов'язана з інтерпретацією інформації, що надходить у мозок із зовнішнього світу і з самого організму. Однак розуміння свідомості, як безпосередньо даної у самосвідомості самостійної реальності, породжує низку труднощів. До того ж можна зазначити низку фактів, коли свідомість не супроводжується чіткою самосвідомістю.

У філософії існує стійка думка, що свідомість у її розвинених формах є культурно-соціальним феноменом, що людська свідомість і Я як її центр визначаються конкретними соціокультурними умовами, що виникають у той чи інший історичний період. З цим важко сперечатись, але така думка мало що пояснює з приводу конкретної природи свідомості.

Серед численних філософських і природничих досліджень, присвячених проблемі свідомості, досить цікавою є концепція Роджера Пенроуза, який присвятив дослідженням цієї проблеми кілька фундаментальних робіт, таких як: «Тіні розуму: У пошуках науки про свідомість», «Новий розум короля. Про комп'ютери, мислення та закони фізики» та деякі інші. Автор намагається прокласти місток між наукою та філософією, вибудувати таку концепцію свідомості, яка була б позбавлена будь-якої спекулятивності та містицизму, спиралась на перевірені наукові дані та не суперечила основним законам природи.

Дослідники, які розробляють різні аспекти штучного інтелекту, говорять не про свідомість, а про інтелект, вважаючи, що він являє собою щось таке, що піддається обчисленню і є більш вірним. На думку Пенроуза, такий підхід не можна вважати переконливим, оскільки поняття свідомості, очевидно, має більш багатший зміст, ніж інтелект [4, с. 615]. Насправді питання про інтелект є вторинним у порівнянні з питанням про свідомість. «Чи можна повірити в те, – вказує дослідник, – що справжній інтелект міг би дійсно існувати, якби його не супроводжувала свідомість» [4, с. 616]. Така позиція випливає з того переконання, що інтелект може, певним чином, моделюватися алгоритмічними засобами, тобто шляхом використання комп'ютерів, як це робиться сьогодні, у той час як, згідно Пенроуза, існують «переконливі докази на користь необхідності присутності суттєво неалгоритмічної складової у роботі свідомості» [4, с. 616].

Полемізуючи з Пенроузом, Стівен Хокінг дотримується тієї точки зору, що «закони біології можна звести до законів хімії (одним із доказів цього може бути встановлення структури ДНК), більше того, хімічні закони можуть бути зведені до фізичних», а фізичні теорії у свою чергу, «є лише створюваними нами математичними моделями» [5, с. 180]. Додержуючись цієї логіки, цілком можливо, згідно з Хокінгом, створити математичну модель свідомості, що відкриває широкі горизонти розвитку штучного інтелекту, який, стрімко навчаючись і вдосконалюючись, у перспективі, перевершить людський інтелект. Хокінг прямо заявляє, що він вважає за краще говорити не про такі розпливчасті поняття, як розум або свідомість, а «про інтелект, що є такою характеристикою, яка піддається вимірюванню» [5, с. 182]. Інтелект, що розглядається у такому розрізі, можна припустити у будь-якої тварини, навіть черв'яка. При цьому інтелект черв'яка сьогодні може бути змодельований на комп'ютері, а стосовно людини це неможливо. Однак причина цього лише в тому, що

поки не створено достатньо потужний комп'ютер, що можна вирішити в найближчому майбутньому.

Пенроуз не погоджується зі своїм опонентом і каже, що, у той час як «несвідомі дії мозку відбуваються відповідно до алгоритмічних процесів, дія свідомості має зовсім іншу природу, і тому не може бути описана жодним алгоритмом» [4, с. 622]. Як вважає Пенроуз, «навіть при раптовому спалаху осяяння, яка, ймовірно, є кінцевим продуктом роботи несвідомого, арбітром є саме свідомість; ідея буде швидко відкинута, якщо, за оцінкою свідомості, вона є непродуктивною [4,с. 640-641].

На нашу думку, людська свідомість є однією з форм активності мозку, суть якої полягає у тому, що людина вважає (швидше за все, ілюзорно), що вона здатна приймати рішення і діяти, виходячи з самого себе, що вона спонукається, нібито, власною вільною волею. Сучасна наука про свідомість виходить з того досить обґрунтованого положення, що діяльність мозку включає як свідомий, так і несвідомий компоненти, причому останній істотно переважає. Активність людського мозку носить складний фізичний характер, що дозволяє мозку з достатньою швидкістю та точністю забезпечувати функціонування внутрішніх систем тіла та таку його взаємодію з навколишнім середовищем, що сприяє існуванню і самозбереженню організму. Фізичний за своєю суттю характер діяльності мозку дозволяє фіксувати багато параметрів його активності за допомогою сучасних приладів, доповнюючи та розширюючи знання про його структуру та функції, хоча на сьогоднішній день з'ясовані лише окремі моменти, а сутнісне його розуміння ще попереду. Є серйозні підстави припускати, що при роботі різних відділів мозку мають місце квантові процеси, які присутні у світі елементарних часток, і які мають цілу низку особливостей, що виходять далеко за межі законів макросвіту та формально-логічного мислення. Робота зі створення квантових

комп'ютерів, можливо, допоможе зрозуміти важливі сторони людської свідомості.

Питання про те, навіщо людині вищі психічні функції, з якою метою вона створює мистецтво, релігію, науку, філософію, які, суворо кажучи, зайві, а то й шкідливі, для вирішення основних завдань людини як тілесної істоти – виживання та продовження роду – всі ці питання залишається остаточно нез'ясованим. В якості гіпотези можна припустити, що еволюція свідомості, яка почалася багато мільярдів років тому з появою білкового життя, підходить до того рубежу, який дозволить їй (свідомості) існувати на іншій, небіологічній основі, як штучному інтелекту, що було б неможливим не тільки без розвитку науки та вищих форм соціальної організації людського суспільства, а й без мистецтва, релігії, моралі та філософії.

Список використаних джерел

1. Гуссерль Э. Избранные работы / Сост. В. А. Куренной. Москва: Издательский дом «Территория будущего», 2005. 464 с.
2. Деннет Д. Виды психики: на пути к пониманию сознания / пер. с англ. А. Веретенникова; под. общ. ред. Л. Б. Макеевой. Москва: Идея-Пресс, 2004. 184 с.
3. Кант И. Критика чистого разума / Пер. с нем. Н. Лосского, сверен и отредактирован Ц. Г. Арзаканяном и М. И. Иткиным; Примеч. Ц. Г. Арзаканяна. Москва: Эксмо, 2007. 736 с.
4. Пенроуз Р. Новый ум короля. О компьютерах, мышлении и законах физики / Пер. с англ. подобщ. ред. В. О. Малышенко. 4-е изд. Москва: УРСС, ЛКИ, 2011. 402 с.
5. Пенроуз Р., Хокинг С., Шимони А., Картрайт Н. Большое, малое и человеческий разум / Перевод с англ. А. В. Хачояна, Ю. А. Данилова. Санкт-Петербург: Амфора, 2012. 192 с.

6. Пенроуз Р. Тени разума: В поисках науки о сознании / Перевод с англ. А. Р. Логунова, Н. А. Зубченко. Москва-Ижевск: ИКИ, 2011. 688 с.

7. Сартр Ж. П. Бытие и ничто: Опыт феноменологической онтологии / Пер. с фр., предисл., примеч. В. И. Колядко. Москва: Республика, 2000. 640 с.

ШЕПЕЛЕНКО Т.В., к.н.зф.в. і с., доцент

Український державний університет залізничного транспорту

м. Харків, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІА У НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗІ СПОРТИВНОЇ ТА ОЗДОРОВЧОЇ АЕРОБІКИ

Модернізація системи фізичного виховання стає наріжним каменем виховання студентської молоді. Стратегічно важливо спрямувати молодь на засвоєння основних цінностей фізичної і спортивної культури, які забезпечують зміцнення фізичного і морального здоров'я, розумової і фізичної працездатності. Сьогодні як ніколи актуальні сучасні підходи і методи фізичного виховання студентів.

Під час добору методів і форм організації навчально-тренувального процесу слід враховувати мотивацію і зацікавленість студентів у регулярних заняттях фізичною культурою і спортом. Для багатьох дисциплін комп'ютерні технології стали загальноприйнятою справою. Фізичне виховання також має йти у ногу з часом. Мультимедійні технології є ефективним методом навчально-тренувального процесу і самостійних занять [1, с. 409].

З точки зору педагогіки, теорії і методики спорту мультимедіа уявляє собою дидактичний комп'ютерний засіб, який, надаючи зміст матеріалу в естетично організованій, інтерактивній формі за допомогою

ЗМІСТ

ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ	3
СЕКЦІЯ І. ФІЛОСОФСЬКІ ТА ГУМАНІТАРНІ НАУКИ	
АБАШНІК В.О. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ЛІТЕРАТУРІ 19-ГО СТОЛІТТЯ	6
АБАШНІК У.В. «АНАТОМІЯ» (1999): МІЖ ФІЛЬМОМ ЖАХІВ ТА ВЧЕННЯМ ГІППОКРАТА	11
АСМУТ Х. СИМВОЛІЧНІ ФОРМИ ЕРНСТА КАССІРЕРА (1874– 1945)	15
БЕРЕЗНИЙ В.М., ЄРМОЛЕНКО О.А., ЛИСЬОНКОВА Н.М. ЛЮДИНА ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ – ВОРОГИ ЧИ ДРУЗИ?	21
БЛИЗНЮК Л.М. МОВНА СУГЕСТІЯ ЯК НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ РИТОРИКИ	25
БЛИЗНЮК Л.М., ВАРЛАМОВА А. СЕМАНТИЧНІ БАР'ЄРИ КОМУНІКАЦІЇ	27
ВОЛОШИНА О.М., НЕШКО С.І. СИНТАГМАТИКА ТА ПАРАДИГМАТИКА	30
ГОНЧАР В.В., ВЕРЕТЕЛЬНИКОВА Н. А., БАТУЛІН Д. С. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ	31
ГОНЧАРОВ С. О. МЕТАФІЗИКА Ю. В. МАМЛЄЄВА ЯК ПРОДОВЖЕННЯ ТРАДИЦІЇ РОСІЙСЬКОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ФІЛОСОФІЇ: ПРИХОВАНА ЗАГРОЗА ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	33
ДАНІЛ'ЯН В.О. СИНДРОМ «ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ» В ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗВО ТА МЕТОДИ ЙОГО ПОПЕРЕДЖЕННЯ	36
ДАНІЛ'ЯН В.О., РУДЬ Ю.С., МИРОНЧУК І.О.	39

ПЕРЕПЕЛИЦЯ О.М., ХРАБРОВ Г.О. ТУТ-ВІДСУТНІСТЬ ТЕХНОСУБ'ЄКТА	80
САБАДУХА В.О., САБАДУХА О.В. ФІЛОСОФСЬКО- ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	82
ТИТАР О.В., АВЄТІСЯН М.Г. ЛЮДИНА І ТЕХНІКА: АНТРОПОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЛЮДСТВА	85
ТОЛСТОВ І.В., ДАРАГАН А.В. СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ІДЕЇ КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА	89
ТОЛСТОВ І.В., СКУРІХІН Д.І. ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ	91
ТУМА Т. С. ФЕНОМЕН ЛЮДИНИ ТА ПОНЯТТЯ ДОЦІЛЬНОСТІ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ	95
ХАРЛАМОВА О.М., ВОЛОШИНА О.М. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК СУСПІЛЬНИЙ ПРОГРЕС ТА ВИКЛИК ЛЮДСЬКИМ ЦІННОСТЯМ	100
ХАРЛАМОВА О.М., ЛАЗОРЕНКО М.О. МОВА ТА КОМУНІКАЦІЯ В ІНФОРМАТИВНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	103
ЦИГАНОВСЬКА Н.В., ДАНИЛ'ЯН В.О. БОЙОВИЙ ГОПАК ЯК КУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ ТА ТРАДИЦІЙНЕ УКРАЇНСЬКЕ СПОРТИВНЕ МИСТЕЦТВО	105
ЦІТТЕЛЬ К. ДІАЛОГ ФРІДРІХА НІЦШЕ МІЖ МОНОЛОГОМ ТА БАГАТОГОЛОССЯМ	108
ЧАПЛИГІН О.К., СУК О.Є. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ВИМОГА ЧАСУ	114
ЧЕРНИШОВ В.В. ФІЛОСОФІЯ І МИСЛЕННЯ	117
ШАПОВАЛ В.М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПОХОДЖЕННЯ І СУТНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ СВІДОМОСТІ	120

Наукове видання
Відповідальність за редагування та достовірність інформації
несуть автори роботи

Людина, суспільство, комунікативні технології:
матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф.
27-28 жовтня 2022 р.

Reports of the X International scientific-practical conference
“A person, a society, communicative technologies”

Відп. за випуск Н.В.Алексееенко.

Підписано до друку 16.11.2022. Формат 60x84/16.
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап.
Ум. друк. арк. 27,67. Обл.-вид. арк. 41,8.
Наклад 300 пр. Зам. № 2112

Видавець Мачулін Л.І.
тел. +38(068)886-52-57
editor2016@ukr.net
<http://knigoizdat.org.ua>
Свідоцтво про держреєстрацію:
сер. ХК №125 від 24.11.2004

Віддруковано в ПП Озеров Г. В.
м. Харків, вул. Університетська, 3, кв. 9.
Свідоцтво про реєстрацію: № 818604 від 02.03.2000.